G-P 26/10 1968

Resterna av UKAS

Först kom UKAS I. Den väckte opposition. Sedan kom UKAS II som i dtalj angav hur reformen skulle se ut. Oppositionen växte till demonstrationer, ockupationer och mängder av debatter och uttalanden. Därefter kom ett uppmjukat förslag från UKA om studenternas studiegångar. Fortfarande jäste det bland studenterna och förslag lades fram om egna utredningar. De icke invigda tittade med ömsom undran och ömsom skräck på allt stråhejet.

I går kom statsråden Olof Palme och Sven Moberg med sina förslag till den mångomtalade och mångdebatterade universitetsreformen. Det blev av nyhetstelegrammen att döma något av en antiklimax. Förslaget tycks innebära att mycket skall bli vid den nuvarande ordningen. UKAS har blivit sönderskjutet och de som på regeringens uppmaning utarbetat förslagen om de fasta studiegångarna bör känna sig tämligen bittra. De har slagits och kritiserats i tro att vad de lagt fram var vad man önskat erhålla för att få den s.k. genomströmningen snabb och jämn.

Detta hindrar inte att det nog var klokast att inte envist hålla fast vid den stelbenthet, som präglade UKAS-förslagen. Det system som nu föreslås, skall bygga på stegvisa val av utbildningsvägar. Detta blir studier efter ungefär samma linjer som nu även om samtidigt säges att man inte ämnar tillåta någon stanna kvar vid universiteten, som uppvisar klart otillfredsställande studieresultat. Det kravet är en logisk följd av möjligheterna erhålla studiebidrag. Man kan i längden inte ge stipendier utan att begära resultat. Fortfarande är det en förmån att få studera och den förmånen betalas av dem som har arbete.

Regeringen förutskickar nu ökade möjligheter att erhålla studierådgivning. Hela samhällets omdaningsprocess kräver en sådan och kräver samtidigt att utbildningen visar flexibilitet ifråga om ämneskombinationerna. Nu bibehåller man möjligheten att välja och att lägga upp en särskild utbildninsväg på samma gång som tillfälle skall ges att byta i händelse av felval.

Efter de många debatterna om utbildningsdemokrati och universitetsdemokrati är det inte förvånande att de båda statsråden tar hänsyn till studenternas och lärarnas krav. Statsråden talade mycket om demokrati under gårdagens presentationer av förslaget, så mycket att man tyckte sig märka ett alltför bestämt syfte. Hr Palme sade sig vara romantiker i sin satsning på de frivilliga stimulanserna hellre än på de administrativa regleringarna. I sak innebär hans romantiska syn att studienämnderna får ökat inflytande och att en decentralisering skall ske av ansvaret. De tilldelade medlen skall få disponeras friare. Medinflytandet skall bli större för såväl studenter som lärare. Däremot har hittills inte nämnts något om den administrativa personalen, som förmodligen förr eller senare också vill ha ett ord med i laget. Demokratiseringen kan inte gärna avstanna då man nalkas den gruppen.

Även i förhållande till de centrala myndigheterna skall ske en universitetsdemokratisering. De lokala universitetsmyndigheterna skall om vi förstått förslaget rätt slippa att vända sig till myndigheterna i Stockholm så snart en studieplan göres upp eller tilldelade medel används. Det förslaget tages sannolikt emot med tillfredsställelse av både lärare och studenter.

Förmodligen blir förslaget det sista i denna omgång. Men debatten torde därför inte avstanna. Det skall bli intressant att se om de båda statsråden lyckats vinna studenternas bevågenhet eller om vreden nu skall vända sig mot dem.

Den människa, som icke satt sig ett mål före, är som ett fartyg utan roder; hon är ingenting. Ha ett mål i livet!

Thomas Carlyle

Titos oro

Tecknen hopar sig på växande oro över de sovjetryska framstötarna på Balkan och i Medelhavet. NATO har låtit upprätta ett spaningskommando i Neapel, USA har beslutat återuppta leveranserna av tunga vapen till Grekland, trots att man ogillar den nuvarande militärregimen, och de Gaulle har anlänt till Ankara. Den ivrigaste och ängsligt ropandes rösten är dock president Titos. Den jugoslaviske statschefen känner bättre än någon annan rysk politik och har vid åtskilliga tillfällen haft full anledning att vara på sin vakt.

Marskalk Tito menar att nystalinisterna, stödda av yngre officerare, är i färd att på nytt etablera sig i de maktutövande organen i Kreml. Stalin utgjorde på sin tid ett dödligt hot mot Jugoslavien även om han som försiktig strateg undvek att gå till militära aktioner mot en socialistisk grannstat. Dagens sovjetledare har inte tvekat och närvaron av ryska trupper i Tjeckoslovakien och säkerligen militära rådgivare i Bulgarien har ökat hotet mot Belgrad. Tito sökte på sin tid bygga upp en politisk, militär och ekonomisk barriär mot Sovjetunionen på Balkan. Han hade sina känselspröt framme i Ungern, Bulgarien och Rumänien men experimentet strandade på kompakt ryskt motstånd. Stalin kastade ut jugoslaverna ur den kommunistiska gemenskapen och inledde en rigorös ekonomisk blockad mot landet.

Tito förefaller att denna gång frukta än farligare konsekvenser av den reformkommunism han bedriver och de kontakter han sökt och också funnit bl. a. i Rumänien och i Tjeckoslovakien. Han har öppet varnat Moskva för att vidta aggressioner och söker stärkt kontakt med väst. Den biträdande amerikanske utrikesministern Katzenbach har haft överläggningar med den jugoslaviske statschefen på Brioni och det man diskuterat är ekonomiskt och militärt stöd. Vad ledarna i Kreml har för avsikter visavi Belgrad är inte känt. Den ryska pressen går hårt fram mot den jugoslaviska regimen och det är säkerligen inte utan orsak Tito sänder ut sina upprepade varningar för ryska aggressiva avsikter. Situationen på Balkan och i Medelhavet driver mot en laddad utveckling.

Mariestads femmor slog ut Karlskogas

Tremannalaget från Österåsens skola i Mariestad — ett ovanligt ordsnärtigt lag förresten — vann klart över Sandvikens skola från Karlskoga i fredagens trivsamma frågesport för »Vi i femman». Vann säkert med 15—13, trots att man hade rena nollan när det gällde älvar och städer i Norrland.

Nobelprisfrågan klarade båda lagen med full poäng men karlskogalaget tappade när det gällde nordisk mytologi och trodde att Oden hade skator som skvallertanter, och något kanske det ligger i den tankegången. Nu var Hugin och Munin som bekant dock korpar. Seriefigurerna kunde Mariestad bäst, och när det gällde nutida politik kammade man i västgötastaden hem ytterligare en vinstpoäng genom att veta att Harriman är USA:s ombud vid fredsförhandlingarna i Paris.

Vindstyrkor hade båda lagen gott begrepp om, men vart vinden blåser när den kommer från sydväst visste man varken i Mariestad eller Karlskoga. Undrar om man inte rodnade litet när man fick reda på svaret.

Stickan Holms musikaliska ljudillustrationer vållade inga svårigheter, men breven från Damaskus de stupade båda lagen på. Det märks att kristendomsundervisningen i skolorna är eftersatt. Och man måste tro att matematik också står på avskrivning, när inget av lagen visste hur mycket mjölk det går på en kubikdecimeter. Det gissades på tio liter och hundra liter. Här behövs lite skärpning herrar matematiklärare!

Ivan

Bibelsällskap köpte herrgård

— Från G-P:s värmlandsredaktion —

Säffle: Det amerikanska bibelsällskapet Greater Eruope Mission har köpt Krokstads ankrika herrgård i Säffle.

Redan för ett år sedan redogjorde G-P för affärstransaktionerna, som man emellertid då ville dementera. Det amerikanska samfundet består i huvudsak av baptister och metodister. De skall använda gårdens mangårdsbyggnad som bibelskola. Säljare är framlidne fabrikören Reinhold Modin och tillträde skall ske den 1 februari om kmt ger sitt tillstånd. Elever till skolans kurser kommer från hela Skandinavien.

AMBASSADÖR GUNNAR JARRING beviljades i fredagens konseij förlängd tjänstledighet från sin post som sändebud i Moskva för att ytterligare en månad fram till den 1 december stå till FN:s generalsekreterare U Thants förfogande. Ambassadör Jarring fungerar som fredsemissarie i Mellanöstern.

Små, små ord av kärlek

Socialdemokraterna, och framför allt hr Palme kritiserade under valrörelsen skarpt de samverkande partierna för deras krav när det gäller försvaret och angrepo särskilt hänsynslöst hr Yngve Holmberg.

Dessbättre var detta bara valpolitik. Socialdemokraterna ha efter valet visat att de bevarat sin tidigare realistiska syn på försvarsfrågan. Arbetet skriver:

»Sverige tog ett första steg för att öka sin militära beredskap den 21 augusti. Det var både berättigat och klokt. Motivationen bakom det beslutet har inte förlorat giltighet, fast Sovjet t.v. stannat i Böhmen. Man får väl också se, hur Kreml efter detta tänker bygga upp Warszawa-paktens försvar. Förstärkningarnas omfattning och lokalisering kan väl, i den mån de blir kända, säga oss en del.

DET VORE förhastat att påstå att den sovjetiska inmarschen definitivt omöjliggjort allt närmande mellan öst och väst i Europa. Ett närmande, som direkt strider mot Sovjetunionens säkerhetspolitiska intressen, har däremot inga chanser att lyckas. Sovjet kommer inte att tillåta en uppmjukning av Warszawa-pakten så länge Västtyskland är medlem av Nato.

Konklusionen blir, att vi behöver ett europeiskt säkerhetssystem, som nog måste bygga på direkta avtal mellan alla intresserade parter. Helsingfors och Prag — det är en dubbelmask. Vi bör för det inte förledas till att åter ta upp det kalla kriget — men väl hålla krutet torrt.»

*

Arbetet har studerat kommunikén efter mötet mellan Kekkonen och Kosygin i samband med den storpolitiska fisketuren. Intrycket blir enligt Arbetet att utrymmet för Finlands utrikespolitiska handlande inte beskurits efter Sovjetunionens ockupation av Tjeckoslovakien.

Kekkonen har som vanligt manövrerat försiktigt och med gott resultat.

*

Mycket har jag den senaste tiden saknat Truls.

TV skall vid jultid sända tre minnesprogram om Karl Gerhard. De komma att innehålla filmavsnitt från hans revyer, stillbilder och artistinslag. Vi få också se Karl Gerhard själv i inspelningar från tidigare radio- och TV-program. Per Gerhard och TV-producenten Edward Matz stå för manuskriptet.

Man har också gjort inspelningar i Göteborg och jag har som Karl Gerhards mest slitstarka revyoffer i staden fått vara med på ett hörn. Men eftersom revykungen och Truls voro alldeles speciellt goda vänner saknade vi den strävhårige foxterriern som medagerande.

*

Jag tycker det är klokt av Radio och TV att till det yttersta utnyttja Karl Gerhard. Han var en av vårt lands största artister och hans revyer och kupletter äro även efter hans bortgång ytterligt värdefulla.

-rr-

ANDRAS MENING

LÅNGA FÖRLOVNINGAR. För ett parti som haft motgång i val är det lätt att handla i panik, skriver centerpartiets huvudorgan, Skånska Dagbladet, i en liten mittenpolitisk betraktelse adresserat i riktning folkpartiet. Eskilstuna-Kuriren kommenterar:

Någon panik har inte avhörts från det hållet. Bara en upplysning om att långa politiska förlovningar har sina komplikationer.

Cp-bruden har blivit bortskämd med uppvaktningen. Nu är det hennes tur att börja prata om den gemensamma framtiden. Litet ovant kanske — men försöka duger!

VETA MERA

heter en serie med instruktionsböcker i olika sportgrenar. Urvalet är rikt, bland de senaste återfinns Basketboll och Kendo. Basketboll hör till de numera helt accepterade skoldrotterna. Bengt Wallin ger kunniga regelkommentarer. Kendo hör däremot till de exklusiva och sällan utövade sporterna i vårt land. Det är japansk fäktning, samurajernas traditionella stridskonst som Robert von Sander ger inblick i. Det är en stridsbok, om det sportsliga i Kendo kan tvistas. Men visst är det intressant att på lättfattligt sätt få studera den traditionsrika orientaliska grenen. Seriens böcker kostar 8 kronor.

SIF-program för jämlikhet

Eskilstuna (TT): — Ungdom och vuxna, elever och lärare, arbetsgivare och anställda, fackliga och politiska instanser måste anse det naturligt att kvinnor oh män förekommer i samma omfattning i alla slags sysselsättningar och att de tar lika del i arbetet inom familjen, heter det i ett program för jämlikhet mellan könen, som Industritjänstemannaförbundets (SIF) förbundsstyrelse lagt fram.

Först därigenom kommer kvinnornas intelligens, skapande fantasi och initiativkraft att kunna utnyttjas. Kvinnorna själva får planera och leda, och männen får större del av familjelivets värden.

Programmet offentliggjordes av utredningschef fil. lic. Sven Jonasson vid en SIF-konferens under rubriken »Yrkesutbildning—lön» i Eskilstuna på fredagen. Konferensen som hade anordnats av Eskilstuna- och Södertäljeavdelningens kvinnoråd utgjorde startskottet för en landsomfattande aktiviering av de kvinnliga industritjänstemännen och för en intensifiering av debatten i jämlikhetsfrågorna inom SIF.

Presidenten och balansen

»Panorama» blev kvällens intressantaste inslag med Henry Christenson och den fine utrikeskommentatorn Erik Holm som resonerade kring det amerikanska presidentvalets inverkan på stormaktspolitiken. En av de tre presidentkandidater som nu reser omkring och strör generösa löften kring sig kommer att en dag i början av november väljas som president och därmed förvandlas han under en natt från storordig valtalare till försiktig balanskonstnär. Hans stora problem blir att få ett slut på kriget i Vietnam, att hålla jämvikten mot Sovjet utan att öka kapprustningen, att lösa problemen i Västeuropa och i Orienten plus alla inrikes bekymmer. De världsomspännande utblickarna illustrerades av ett fint bildmaterial, som bl.a. innehöll något så sällsynt som ett filmreportage av en militärmanöver på rysk mark.

TV

Veckan i TV har varit mycket engelsk. I går fick vi ytterligare en brittisk exportvara att titta på. Det var komedin »Kalla mig pappa», som började ganska äventyrligt med chefen som tvingar sin söta maskinskriverska att bo en vecka hemma hos honom. Det som alla väntade skulle hända uteblev. Slutet kom med en verklig komedipoäng i och med att den sköna fången besegrade sin fångvaktare med bröllopsklockor som slutvinjett. Det var en överraskande och roande underhållning, som engelsmännen gav oss.

Tyvärr kan man inte säga detsamma om shown »Möt Brigitte Bardot!» Hon framträdde lätt klädd i olika ting såsom trikoloren, pälsar och papper. Hennes sångkonst imponerade inte och hela föreställningen var överbelastad av smaklös dekor och grälla färger.

Kurt-Olof Sundström presenterade den ryske författaren Alexej Arbuzov och hans pjäs »Löftet» som inom kort kommer i TV. Den presentationen lovade en hel del och det är bara att hoppas att »Löftet» infriar löftena.

Och resten var OS.

Star

Papandreou har insjuknat

Aten (TT-AFP): Förre grekiske premiärminister Giorgios Papandreou, som är över 80 år gammal, fördes i torsdags kväll till sjukhus sedan han drabbats av inre blödningar.

I en läkarbulletin heter det emellertid att Papandreous tillstånd inte inger några omedelbara farhågor.

POETEN OCH VÄRLDSNÖDEN

Av Erik Hj. Linder

FOLKE ISAKSSON är en fin poet av det slag som liknar fjärilsfångare. Med oändlig mjukhet uppfångar han situationer, minnen, sinnesintryck: de behåller alla det färgskiftande stoftet på vingarna, de förvandlas alla till poesi. Så varsam han är, tänker man, så precist han rör sig. Hur kan han bevara denna klara blick, detta ljusa skimmer i ögonen?

Men denne poet är i sitt åsiktsliv ingalunda fördrömd och inte heller särskilt mjuk. Han har studerat världen. Han har blick för realiteter. Han är radikal och har undan för undan radikaliserats. Han är, som det heter i den nyutkomna prosavolymen *Dubbelliv* (Bonniers, 32:50) »reformist (till bakgrund och temperament) och revolutionär (i hjärta och tanke), en dubbelmänniska, en orimlighet...»

Volymen Dubbelliv kan sägas vara ett självporträtt, ett försök att teckna dubbelheten, att komma åt den. Folke Isaksson väljer ett motto hos Montaigne: »Vi är, jag vet ej hur, dubbla i oss själva...» och det är som om han sökte stöd hos denne människokännare mot ett dunkelt tärande samvetskval. Sen söker han i dagboksanteckningar, reseanteckningar, drömfragment, skisser, artiklar, funderingar från alla jordens hörn, Amerika och Indien, Israel och Norrbotten, Moskva och Paris inringa både sig själv och sina upplevelser, både sin bakgrund och sin egenart, både poesin och världsnöden.

Det har blivit en lättläst, charmerande, någon enstaka gång

Folke Isaksson

även gripande bok — eftersom de korta ordfotografierna från Indien och Polen verkligen har uppskakande detaljer — men den är i mina ögon litet för lättläst Den är undflyende trots författarens beslutsamma försök att inte låta den vara det. Så som poeten i eftertankens ögonblick kan tycka sig själv vara en orimlighet så är han också ganska omöjlig att gripa; just som vi tycker oss ha fångat hans innersta mönster för att fixera och studera det, skymtar det på ett helt annat ställe.

NU ÄR, trots allt, fasthet och kontur goda egenskaper även hos poeter. Själv har jag läst de två kärvaste eller påtagligaste partierna av hans bok med stort intresse. Det ena är en studie över hans släkt och särskilt över fadern, som var predikant i Fosterlandsstiftelsen. Denne norrbottniske läsare ville en gång på tjugotalet bli missionär i Eritrea och hann så långt som till Rom, innan Mussolini satte stopp för de brinnande planerna.

Under den långa resan från Lappland till Rom började Otto Isaksson föra dagbok, och sonen har nu stavat sig fram bland de lakoniska anteckningarna: hans vallfärd till de heliga platser som en gång fläckats av kristna martyrers blod, hans renläriga rysningar av förtrytelse inför åsynen av hemska katolska villfarelser i Sankt Peterskatedralen.

Det finns en trohjärtad rättframhet i dessa fragment, en bild av en rundlagd och rödkindad norrlandsbonde, gripen av Gud och innerligt hemma i den troende kretsen, hjärtligt övertygad om var sanningen förvaltas; jag tror mig ha träffat många hans andliga kusiner.

Det är märkligt att kontrastera detta verklighetsnära porträtt med bilden av Rainer Maria Rilke, den store tyske poeten. Det var nämligen han som en gång i tidernas begynnelse bergtog den nu 41-årige predikantsonen från Antnäs, Nederluleå socken, med sina änglar och sin ordmusik.

I alla händelser blev Folke Isaksson fången i konsten att smälta ner ord och låta verkligheten skimra; det finns många slags änglar i hans produktion men man känner sällan — vilket ju sker hos läromästaren — att »varje ängel är förfärlig». Vart tog arvet från Otto Isaksson vägen?

MEN VILKA vägar arvet än tog, är det näst intressantaste partiet av boken även det direkt självbiografiskt. Det heter En Estets anteckningar och följer poeten Folke Isaksson i hans egna anteckningar från 40-talet till 1966. Snapshots, minnesfragment från en tid då »världens anropssignaler» ännu inte är uppfattade och då den unge mannen vandrar i Rilkes spår i Paris eller då studentgänget leker radikala åsiktslekar i Uppsala medan en hemlig, envis ensamhet förföljer honom.

Så privilegierad han tidigt är: hela Europa ligger öppet, han debuterar, läser, träffar Gunnar Björling och Carl Sandburg, Moa Martinson och Gunnar Ekelöf. Men i Sigtuna säger man åt honom på en författartträff: hur kan han som har sådana åsikter (politiska, »radikala») skriva sådana dikter (fördrömda, självbespeglande). »I flera år funderar jag sedan på ett svar».

NÅGOT SVAR kan jag som läsare inte heller heller finna i boken. Men väl en viss förskjutning i intryckens art hän mot mänskligt lidande, ohjälplighet, allvar. Några skildringar från Israel (med tillbakablickar mot dödslägren och nazismens förföljelser) präglar sig in, likaså bilderna från Indiens namnlösa elände och speglingar av likgiltighet och förtryck i kastsamhället, men också av studenter som lycksaligt sjunger om Krishna mitt på strandpromenaden i Bombay. Även Indien lever sannerligen ett dubbelliv.

Åtminstone en gång tar den skrivande Folke Isaksson farväl till poesin som till en lögn, och en annan gång upplever han sin »feghet», sin »smidighet» som det mest upprörande av allt. Allra sist sitter han och vrider och vänder på ett par fotografier — vilkas motiv han aldrig med egna ögon sett —, det ena en bild från Eisenhowers besök i Bergen-Belsen, det andra från öknen, med sex döda män. De säger båda något väsentligt om världen.

MEN JAG märker själv att jag som recensent ideligen vill tala om »bilder». Slutvinjetten består ju också av »fotografier». Det är först och främst sensibla avbildningar Folke Isaksson förmedlar, konturer som står mellan läsaren och en omedelbar verklighet, troligen också mellan poeten själv och det brutala. Allting blir utsökt under hans händer, till och med det förfärliga. Han må som privatman vara hur handlingskraftig som helst, som poet förmedlar han inget intryck av vilja eller aktivitet. Han höjer sitt av Rilke lånade trollspö över slum och polisstationer och tavlan står vemodigt klar för våra ögon. Vi förstår, vi inser att något händer med denne poet som ständigt är på väg från »barnsligheter» till kunskap om världen, men vi märker för lite av skeendets art; vi längtar själva efter en aktiv impuls, men den uteblir.

Det hade kanske varit bättre att gruppera bilderna efter en linje, en utvecklingslinje (helt enkelt i vanlig memoarstil) än att blanda dem till ett porträtt. Porträttet står stilla men vill trots detta ge ett intryck av rörelse — kanske är det just det som är felet.

Men en självbekännelse är det, och titeln Dubbelliv är träffande.

Rolf Anderberg

När simblåsan sprack

DET ÄR SVÅRT att säja om Stig Claesson är ett geni, eftersom ingen kan förklara vad ett geni är. Men många av hans formuleringar är så överraskande enkelt perspektivöppnande att man har svårt att förklara dom. Han berättar t. ex. om en man som tog sitt bowlingspel så på allvar att han dog av en inre smäll. Det lät, sade änkan efteråt till vem som ville höra på, som när simblåsan spricker på en mört.

»Hon träffade inte många som hört detta ljud och blev rätt ensam, till slut egendomlig.»

Man läser det i Stig Claessons *21 berättelser* (Bo Cavefors, 20:—), med teckningar av författaren. Det är miniatyrer, bagateller om man så vill, delvis realistiska, delvis fantastiska, men alla skrivna på samma sakliga sätt med överraskande vändningar som gör dem till ett slags underhållande experiment med verkligheten. Hur mycket tål den?

TILL STIG CLAESSONS egenheter hör att han får alla som han möter att prata. Till och med när han har gått in i Jacobs kyrka för att bläddra i en nyinköpt tidning till orgeltoner. Kommer det då inte fram en yngre herre, som frågar om han har sett honom nyligen eller hört något från honom.

»Vilken då, sa jag?

Ja, du vet, den där jäveln.

Nej, sa jag.

Han ligger bergis lågt, sa mannen.

Det skulle jag också tro, sa jag.

Du kommer inte ihåg vad den jäveln hette? frågade mannen.

Nej, sa jag.»

Claesson frågar sedan några vänner på Operabaren, och det visar sej att alla tycks känna till »den där jäveln» och bli nervösa av att höra talas om honom, fast ingen minns vad han heter. Han finns överallt, fast på en bestämd plats (brukar sitta vid det bordet). Han är det välkända, som blir anonymt, för att man inte kan uttrycka det, fast alla förstår vad man menar.

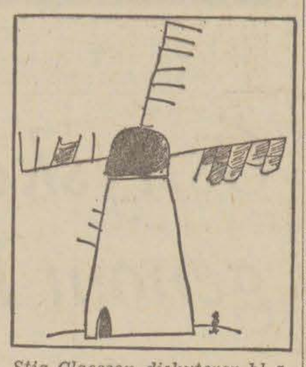

Stig Claesson diskuterar bl. a. om en väderkvarn är ful. (Ur författarens teckningar till 21 berättelser.)

SÅ PRÖVAR Claesson orden och linjen på verkligheten, i Stockholm, i Norrköpings djurpark, Hälsinglands skogar, i Köpenhamn och Torremolinos — tills han finner att en konstnär är »en analfabet som obehindrat läser innantill». Det låter allvarligt, men det är ett faktum att man har roligt tillsammans med honom.

Peter Heimann

Transplantation inte bara kirurgi

DE LÄKARE som varit pionjärer att transplantera mänskliga organ (njure, hjärta, lever, lunga) har världen runt i skilda massmedia framställts som vår tids hjältar. Det är mest kirurgerna, vilka utfört ingreppet, som blivit föremål för denna uppmärksamhet.

Strålkastarna har alltmer inriktats på dessa medicinens »stormän», vilket kanske varit orättvist mot många andra, som arbetar med samma målsättning: att bota sjuka, att lindra lidande.

Kanske bidrar också denna publicitet att locka alltfler unga medicinare till de mest specialiserade medicinska aktiviteterna medan vi fortfarande saknar läkare inom väsentliga områden: allmänpraktiker, psykiater, socialmedicinare och åldringsvårdsläkare för att nämna några exempel.

DEN UPPMÄRKSAMHET som vi idag ägnar transplantationsverksamheten är emellertid säkert berättigad. Verksamheten innebär ett stort biologiskt framsteg, en inbrytning i ett helt nytt fascinerande forskningsfält.

Därvid är det *inte* kirurgen som är den viktigaste utan de forskare som sysslar med de vävnadsreaktioner som uppstår i organismen när ett nytt organ från en annan individ överförs och skall fungera i en ny miljö. Kanske är det framförallt svårbegripligheten inom detta forskningsområde som gjort att man inte ägnat dessa forskare samma uppmärksamhet som kirurgerna.

Ett försök har nu gjorts av dr Kissmeyer-Nielsen från Århus att söka förklara hur det är möjligt att transplantera mänskliga organ och hur man i en framtid högst väsentligt skall kunna förbättra resultaten av sådana ingrepp. (*Transplantationen av mänskliga organ*, F. Kissmeyer-Nielsen: Aldus 8:50).

I SITT SLAG är denna bok en av de bästa medicinska pocketböcker som utgivits i vårt land. Den är begränsad till omfång och ämne, väl disponerad, klart skriven med nödvändiga ordförklaringar i texten, försedd med några väl valda schematiska illustrationer och ger en stimulerande inblick i ett aktuellt och nytt forskningsområde.

Frågan om transplantationer och allt vad därmed sammanhänger, psykologiska, etiska och biologiska problem är säkert ett relativt vanligt samtalsämne människor emellan i dag. Men säkert saknar de flesta av oss den insikt som är nödvändig för ett personligt ställningstagande i en så svår och viktig fråga.

Kissmeyer-Nielsen har försökt att ge läsaren denna nödvändiga insikt i ett biologiskt problem. Det är att hoppas att inte bara medicinare läser den lilla boken utan att den finner vägen till alla som är biologiskt intresserade och inte minst till de sjukvårdshuvudmän och politiker som har att bestämma över de tillgångar med vilka transplantations-verksamheten skall bedrivas.

Vid sidan om att denna verksamhet direkt har till målsättning att rädda människoliv lämnar den också viktiga bidrag till vår kännedom om vävnadsreaktioner och antikroppsbildning.

I KORTHET kan man sammanfatta situationen på detta vis: Det överförda organets antigener stimulerar mottagarens antikroppsproducerande vävnad så att antikroppar bildas, vilka angriper det överförda organet varigenom den s.k. avstötningsreaktionen igångsättes.

Denna onda cirkel kan i dag brytas på något av följande sätt (och oftast använder man sig av flera av dessa metoder): Man kan minska antikroppsbildningen genom att tillföra binjurebarkshormon, s.k. antimetabolitter, genom strålbehandling eller genom att avlägsna mjälten.

Man kan också direkt påverka lymfocyterna (= de vita blodkroppar som är huvudansvariga för organismens försvar mot främmande vävnad).

Man kan minska lymfocytantalet genom att tappa av lymfa från huvudlymfgången eller genom att bestråla lymfocyterna utanför kroppen. Viktigast är dock att man lyckats framställa ett antilymfocytserum som effektivt kan minska antalet aktiva lymfocyter. Detta serum innehåller antikroppar mot mänskliga lymfocyter.

KISSMEYER-NIELSEN antyder även morgondagens utveckling och framsteg: Man kommer att kunna disponera över metoder som gör det möjligt att förutsäga huruvida två människors vävnader fördrar varandra eller ej. På samma sätt som man i dag kan blodgruppera (och blodtransfusion är ju också en transplantation av mänskliga organ) kommer man i framtiden att kunna gruppera de vita blodkropparna (vid vanlig blodgruppering är det de röda blodkropparnas egenskaper man analyserar) och vävnadstyp-bestämma enskilda individer.

Lätt blir detta inte, då det finns åtminstone 180 olika vävnadstyper, sannolikt ännu fler. Emellertid gäller det också att veta vilka av dessa typer som har betydelse. Alla kanske inte behöver bestämmas.

ÄNNU HAR MAN heller inte löst problemet att under en längre tid förvara ett organ avsett för transplantation. Njurar kan man hålla vid liv i nedkylt tillstånd under några timmar, men hjärtan, lever och lunga måste man överföra omedelbart. De två sistnämnda transplantationerna befinner sig f.ö. ännu helt på experimentstadiet. Djupfrysning av organ har inte visat sig vara en framkomlig väg.

Tekniskt har njurtransplantation blivit rutin, biologiskt kan resultatet säkert ännu avsevärt förbättras genom att man kan finna en bättre överensstämmelse mellan givare och mottagare.

Hjärttransplantationerna befinner sig ännu i ett skede då det är svårt att definitivt sia om deras framtida kliniska betydelse. Men även här kommer säkerligen lösningen av transplantationens biologiska problem att vara förutsättning för ett bättre resultat än vad vi i dag kan redovisa.

Huruvida det blir möjligt att transplantera även andra organ vet vi inte i dag. Vi står inför en enorm utveckling av ett fascinerande biologiskt område.

Diskussionens vågor kommer att gå höga kring alla de problem som följer transplantation av mänskliga organ. Viktigt är att diskussionen baseras på fakta. Kissmeyer-Nielsens bok fyller här en mycket viktig uppgift. Den rekommenderas.

Sjukt in i roten

Glöm heller inte, att långt ifrån alla ens i den rika världen blir delaktiga i den »privata» standardhöjningen. De blinda och polioskadade har det som de har det. Andersson, som i samband med strukturrationaliseringen blir »friställd» utan att ha en chans att själv eller genom valda ombud få bestämma med i egen sak brukar heller inte leva så fett. Glesbygdernas gamla får se järnvägsstation, telegraf, konsumaffär och systembutik dras in och sen sitter de där och blir »glesbygdsproblem». Storstadens pensionär stapplar till snabbköpet medan Svensson, buken fet och benen förtvinade, tutar ilsket bakom ratten: kan då inte gubb/kärringdjäveln sno sig över gatan! I affären köper denne sin hundmat — mer räcker inte kassan till för dagen. Så går han hem till sin lilla lägenhet, där han lever gammal, ensam och sjuk tills han inte lever längre och ingen människa vet något förrän likstanken böljar ut i trappuppgången

Det är uppenbart, att detta system inte bara har en mängd enskilda fel och brister utan att det är sjukt ända in i roten. De politiska, ekonomiska, psykologiska strukturer, som formar människorna, är djupt omoraliska, de medför enorma onödiga lidanden och är bokstavligt talat livsfarliga för hela mänskligheten. Intet i dagens värld ger ett sådant hopp som denna ungdomsrevolt utanför apparaterna. Att det finns urartningsformer, att t. ex. neurotiska skränfockar dyker upp i trossen är naturligtvis ofrånkomligt. Men de är inte huvudsaken, försök begripa det, Svensson! Ta reda på vad som sker och vad som ligger bakom, även om det skulle anstränga hjärnan lite!

Länsassessor Sten Danielson i Sv D

BOKENS DAG

12 november

Så är det dags igen.

Många har frågat: När blir det Bokens Dag i Konserthuset?

Svaret är: tisdagen den 12 nov. kl. 19.30.

Göteborgs bokhandlare och Göteborgs-Posten, som svarar för denna traditionella träff mellan aktuella författare och de litteraturintresserade, lovar att det skall bli ett intressant och omväxlande program, i vilket flera av höstens mest uppmärksammade författare kommer att medverka. Det blir eventuellt även en bokgåva, Överläggningar pågår och resultatet tycks bli positivt.

Inom kort kan det fullständiga programmet framläggas med namnen på samtliga medverkande och andra arrangemang.

Liksom tidigare kommer fil. dr Erik Hjalmar Linder att ge en översikt över höstens litteratur.

Notera tisdagen den 12 november för Bokens Dag i Konserthusets stora sal!